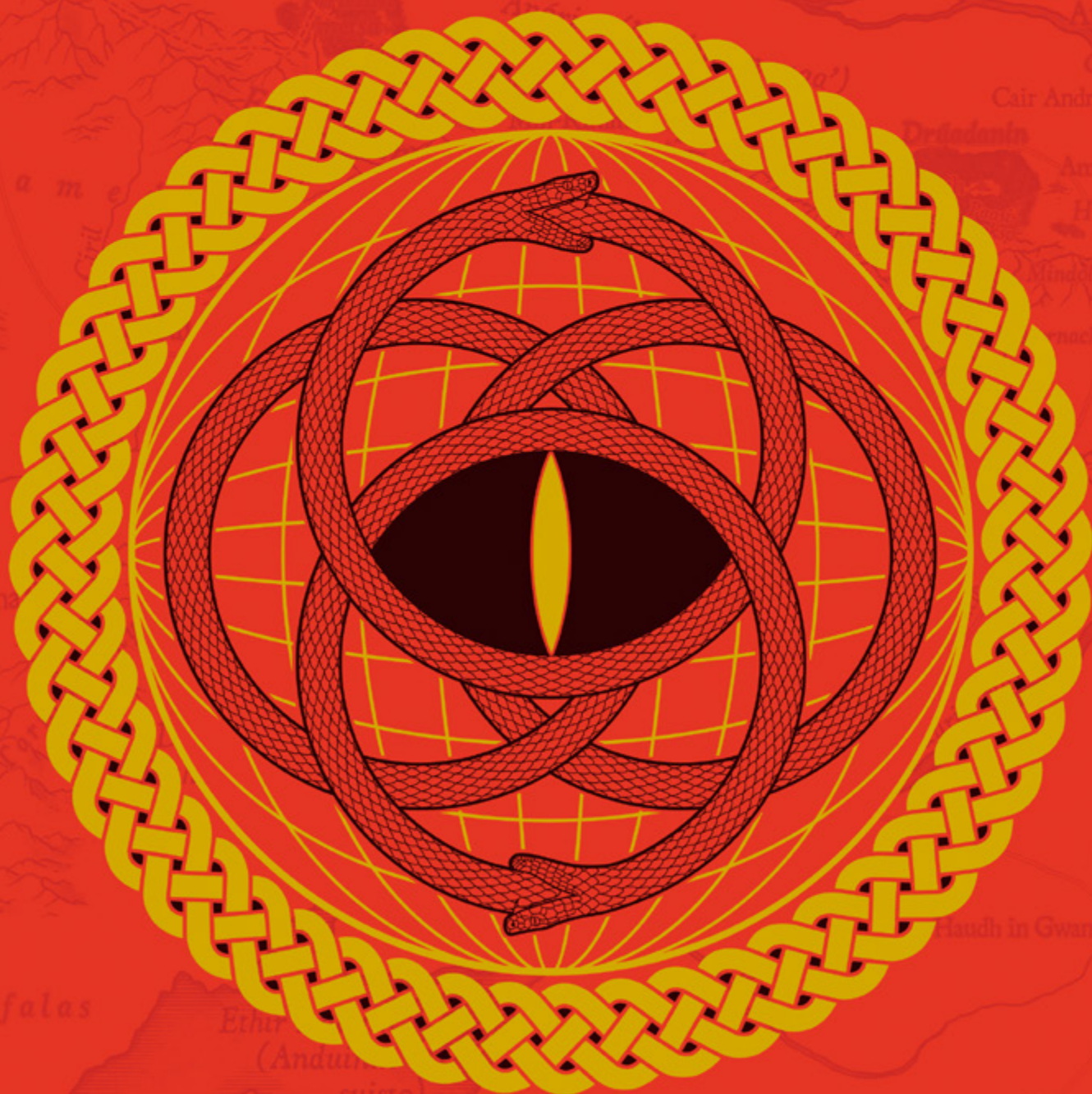

ROHAN
(Mark)

KAREN WYNN FONSTAD

KESKI-MAAN KARTASTO

SUOMENTANUT SEPPO RAUDASKOSKI

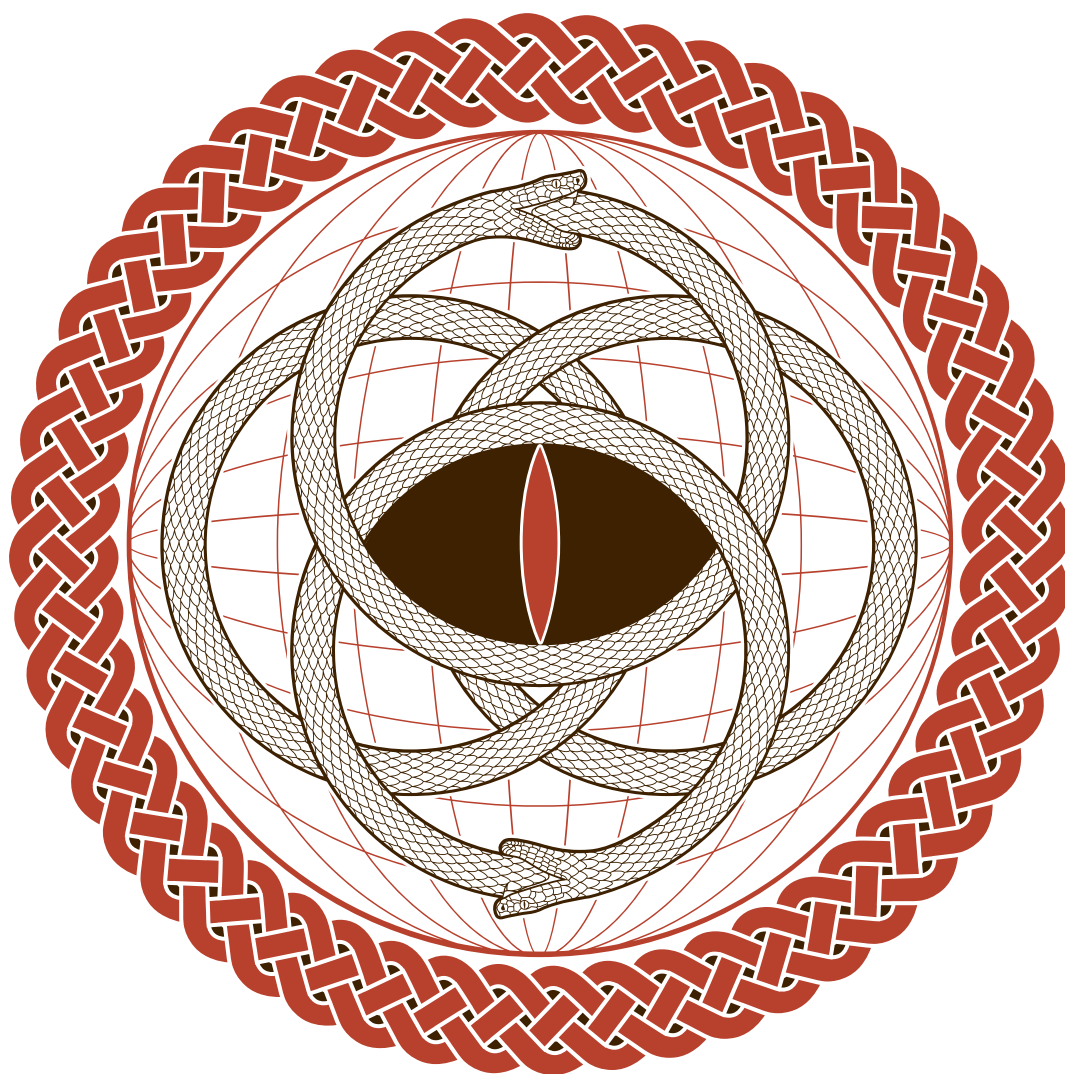

WSOY

Harondor
(Etelä-Gondor)

KAREN WYNN FONSTAD

KESKI-MAAN KARTASTO

SUOMENTANUT
SEPPÖ RAUDASKOSKI

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Toddille, Markille ja Kristille
– (yhä vailla piirasta) –
jotka ovat jakaneet kanssani kymmenen vuoden
riemut ja koettelemukset Keski-Maassa,
ja Kit Keefelle, hilpeälle ja
rohkealle ystävälleni, jolta sain
Tarun Sormusten herrasta alkujaan lainaan

Alkuperäiskartat: Karen Wynn Fonstad
Uusittujen karttojen toimitus: Jean-Charles Pasquer
Uusittujen karttojen kuvitus ja väritys: Stéphane Arson
(<https://www.stephane-arson-maps.com/>)
Karttaselitteet: Romuald Belzacq, Légendes Cartographie
(www.legendes-cartographie.com)

Ensimmäinen painos
Englanninkielinen alkuteos
THE ATLAS OF MIDDLE-EARTH (Revised Edition)
Copyright © 1991 by Karen Wynn Fonstad
Published by arrangement with William Morrow, an imprint of HarperCollins Publishers.
Maps restored by Stéphane Arson
© Bragelonne, 2022
Suomenkielinen laitos © Seppo Raudaskoski ja WSOY 2026
Werner Söderström Osakeyhtiö
Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki
Sitaatit J. R. R. Tolkienin teoksista suomentaneet Kersti Juva (*Hobitti, Keskeneneräisten tarujen kirja, Silmarillion, Taru Sormusten herrasta*), Jaakko Kankaanpää (*Gondolinin tuho*), Alice Martin («Leithianin laulu», kirjassa *The Lays of Beleriand*), Eila Pennanen (*Taru Sormusten herrasta*, osat 1 ja 2) ja Vesa Sisättö («Saduista», kirjassa *Puu ja lehti*).
Sitaatit Humphrey Carpenterin teoksesta *J. R. R. Tolkien: Elämäkerta* suomentanut Vesa Sisättö.
ISBN 978-951-0-52364-3
Painettu EU:ssa
Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:
tuotevastuu@wsoy.fi

KIITOKSET

VAIKKA NÄILLE SIVUILLE kootun lopputuotteen tarkkuus (tai epätarkkuus) onkin kokonaan kirjoittajan varassa, tätä teosta ei olisi voitu saattaa loppuun ilman monien muiden kannustusta ja apua:

Aviomieheni Todd, maantieteen apulaisprofessori, tarjosi paitsi henkistä tukea myös vertailukohtia kriittisessä alkuvaiheessa, jossa arvioin alue- ja teemakarttojen geologisia muodostumia.

Äitini Estis Wynn näki suuren vaivan kirjoittaessaan suuren osan alkuperäisestä käsikirjoituksesta puhtaaksi kirjoituskoneella, ja sisareni Marsa Crissup kirjoitti kaiken uudelleen puhtaaksi tietokoneella.

Aviomieheni vanhemmat, Fay ja edesmennyt Ward Fonstad, hyvät ystäväni Lea Meeker ja Zenda Gutierrez sekä muut sukulaiseni ja ystäväni kuuntelivat valituksiani, vahtivat lapsiani, kävivät asioilla ja antoivat minulle anteeksi sen, etten ehtinyt tehdä vastapalveluksia.

Monet lukijat ovat lähettäneet innostunutta palautetta, kysymyksiä ja ehdotuksia niinä vuosina, kun kartasto on ollut myynnissä.

Lukuisat Wisconsinin yliopiston Oshkoshin-kampuksen opettajakunnan jäsenet vastailivat kysymyksiini, heidän joukossaan Paul Johnson, William ja Doris Hodge, Andrew Bodman, Nils Meland, edesmennyt Donald Netzer, Neil Harriman, Donald Bruyere, Herbert Gaede, Ronald Crane ja Marvin Mengeling.

Lisa Richardson tutustutti minut Liquid Eraser™ -musteenpoistoaineeseen!

James M. Goodman, pääaineeni professori Oklahoman yliopistossa, opetti minulle kartografiaa, ohjasi lopputyöni ja

antoi korvaamatonta opastusta siitä, miten pitkä tutkielma tulee järjestää.

Marquette-yliopiston erikoiskokoelmien ja yliopistoarkistojen laitos ja etenkin sen työntekijät Chuck Elston ja Taum Santoski päästivät minut ilomielin tutustumaan Tolkienin käsikirjoitusten kokoelmaansa. Ilman Marquetten käyttöni antamia piirroksia tämä kartasto olisi vaatinut paljon enemmän alkuvaiheen työtä ja paljon enemmän korjailua.

Wisconsinin yliopiston Oshkoshin-kampuksen maantieteen laitos, karttapalvelu ja oppimisresurssikeskus sekä Oshkoshin kaupunginkirjasto olivat paikkoja, joista sain paljon viiteaineistoa työhöni.

Houghton Mifflinin kustannustoimittajat ja muu henkilökunta suhtautuivat työhöni innostuneesti ja kannustavasti alusta asti. Erityiskiitos kuuluu teoksen molempien laitosten toimittajille, alkuperäislaitoksen Stella Easlandille ja tarkistetun laitoksen Ruth Hapgoodille, samoin kuin Anne Barrettille, joka oli miellyttävä ensikosketukseni kustantamoon.

Ilman Robert Fosterin erinomaista hakuteosta alkuperäiskartaston valmistuminen olisi kestänyt paljon pitempään.

Christopher Tolkienin julkaisema *Silmarillion* antoi minulle kipinän työni aloittamiseen, ja hän on myös tehnyt suunnattoman työn toimittaessaan *The History of Middle-earth* -kirjasarjaa.

Ja etenkin kiitos kuuluu J. R. R. Tolkienille, jonka teokset ovat paitsi lumoavia myös pikkutarkasti rakennettuja. Elleivät hänen tietonsa olisi olleet niin laajat ja paneutumisensa yksityiskohtiin niin perusteellista, hän ei olisi voinut tarjota tietopohjaa kokonaiselle kartastolle, ja vieläpä sen tarkistetulle laitokselle!

SISÄLLYS

Esipuhe vii

Johdanto ix

ENSIAIKA

Ensiaika 1

Valinor 6

Beleriand ja pohjoiset maat 9

Suuri marssi 16

Noldorin pako 18

Valtakunnat ennen suurta tappiota 19

Menegroth, Tuhannen luolaa 20

Nargothrond 21

Gondolin 22

Thangorodrim ja Angband 22

Ihmisten tulo 24

Berenin ja Lúthienin matkat 25

Túrinin ja Nienorin matkat 26

Beleriandin taistelut 28

TOINEN AIKA

Johdanto 37

Pakolaisten uudet asuinsijat 40

Mustien vuosien koitto 42

Númenor 43

Númenorilaisten matkat 44

Maanpaon valtakunnat 46

Viimeinen liitto 47

KOLMAS AIKA

Johdanto 51

Dúnedainin valtakunnat 54

Taisteluja 56

Suuri rutto 56

Vaunumiehet ja Angmar 58

Pahenevat vaikeudet 60

Hobittien vaellukset 64

Kääpiöiden vaellukset 65

ALUEKARTAT

Johdanto 69

Kontu 69

Eriador 72

Erämaa 78

Sumuvuoret 79

Ruskeat maat, Rohanin ylänkö ja kummut
sekä Emyrn Muil 83

Valkoiset vuoret 86

Mordor (ja sen naapurimaat) 90

HOBITTI

Johdanto 97

Vuoren alla ja päällä: hiisien kaupunki 102

Ojasta allikkoon 104

Beornin suuri puusali 105

Vanha paksu hämähäkki 106

Thranduilin luolat 107
Järvikaupunki 108
Yksinäinen vuori 110
Viiden armeijan taistelu 112

TARU SORMUSTEN HERRASTA

Johdanto 117
Hobittila ja Repunpää 118
Rankkivuon vartta 120
Hautakeroilla 122
Pomppivassa ponissa 124
Viimapää 126
Rivendell 127
Moria 128
Lothlórien 130
Helmin syväne 132
Rautapiha 134
Edoras 136
Dunharg 136
Minas Tirith 138
Morannon 140
Henneth Annûn 141
Tie Cirith Ungoliin 143
Cirith Ungolin torni 144
Tuomiovuori 146
Ämyrilinnan taistelu 148

Taistelut pohjoisessa 150
Pelennorin peltojen taistelu 151
Morannonin taistelu 154
Virranvarren taistelu 155
Kulkureitit 156
Repunpäästä Rivendelliin 162
Rivendellistä Raurosille 164
Raurosilta Dunhargiin 166
Dunhargista Morannoniin 168
Frodon ja Samin matka 170
Kotimatka 174
Neljäs aika 176

TEEMAKARTAT

Johdanto 179
Pinnanmuodostus 180
Ilmasto 182
Kasvillisuus 184
Väestö 186
Kielet 188

Liite 191
Viitteet 192
Valikoitu lähdeluettelo 202
Paikannimihakemisto 204

ESIPUHE

KESÄLLÄ 1988 ERÄS LUKIJANI (jonka on »arkistoimattomuusjärjestelmäni» puutteellisuuden vuoksi jäätävä tuntemattomaksi) esitti kysymyksen, joka minulle on asetettu usein sen jälkeen, kun *Keski-Maan kartasto* julkaistiin vuonna 1981: »Ollaanko kirjasta aikeissa julkaista pokkarilaitos?» Lukijan toinen kysymys oli kuitenkin tärkeämpi: »Tuleeko kartastosta uusittu laitos *The History of Middle-earth* -kirjasarjan pohjalta?» Tämä laitos on vastaus noihin molempiin kysymyksiin.

Alkuperäinen kartasto vaati muutoksia jo ennen painoon menoaan, kun Houghton Mifflin lähetti minulle *Keskeneräisten tarujen kirjan* käsikirjoituksen; teoksen oli määrä ilmestyä vasta kartaston painamisen jälkeen. Christopher Tolkien aloitti *The History of Middle-earthin* laatimisen ilmeisesti heti perään, sillä kirjasarjan ensimmäinen osa julkaistiin jo vuonna 1983.

The Historyn osat ensimmäisestä viidenteen kattoivat ajat Númenorin tuhoon saakka, ja osat kuudennesta yhdeksänteen käsittelivät *Tarua Sormusten herrasta*.¹ *Keskeneräisten tarujen kirjaa* lukuun ottamatta ei kuitenkaan ole teosta, joka käsitelisi sen laajemmin *Hobittia* tai kolmannen ajan alun historiasta kertovia liitteitä, eikä sellaista ehkä tulekaan.²

Hobitin merkitys Keski-Maan kehityshistoriassa piilee siten tällä haavaa siinä, että se julkaistiin ja sille vaadittiin jatko-osaa – Sen merkitys Keski-Maalle piilee siinä, mitä se sai myöhemmin aikaan, ei siinä, mitä se oli.³

Tämän teoksen kirjoitusprosessin alkuvaiheessa tehtiin vastahakoisesti päätös käyttää *The Historya* ainoastaan haku-teoksena, josta poimittiin vahvistuksia tai tarkennuksia alkuperäiseen kartastoon, eikä tässä laitoksessa siten ole karttoja tai pohdintoja, joissa vertailtaisiin *The Historyyn* sisältyviä eri tarinaversioita keskenään. Niin suurta tietomäärää ei kerta kaikkiaan olisi voitu lisätä ilman kartaston täydellistä uudelleensuunnittelua, mikä olisi kaksinkertaistanut teoksen pituuden ja, mikä tärkeintä, aiheuttanut mahdollisesti sekaan-nusta niille tuhansille lukijoille, jotka olivat lukeneet vain alkuperäiset (eli lopulliset) versiot Keski-Maan tarinoista. Ja

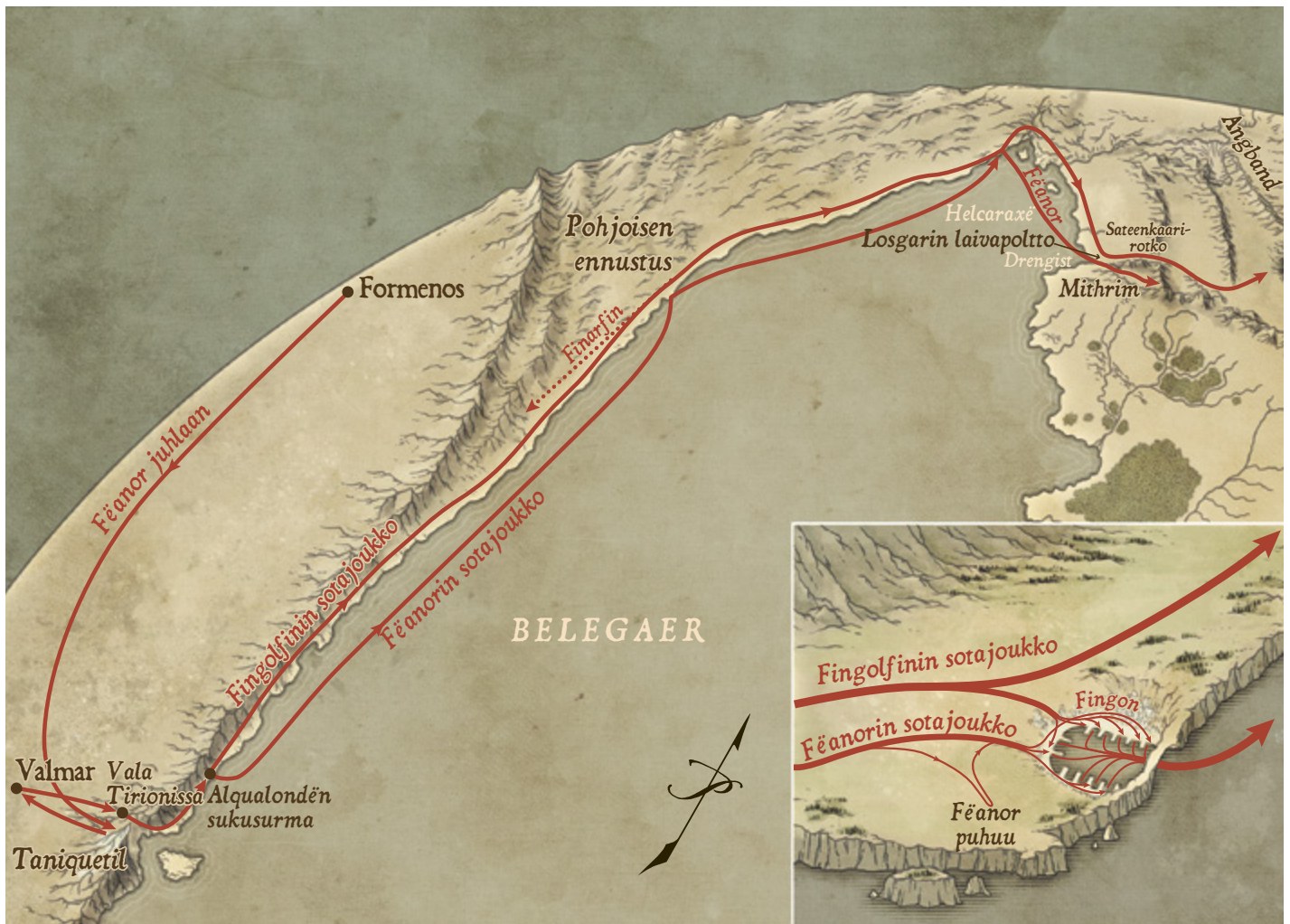
jotta asioita ei esitettäisi kahteen kertaan, tässä laitoksessa on viittauksia *The Historyyn* vain niissä kohdissa, joissa ne pitävät yhtä lopullisten tarinoiden kanssa tai tarjoavat uutta näkökulmaa tai lisätietoa.

Alkuperäisen laitoksen uudistustyöhön *The History* on vaikuttanut kolmella tavalla: sieltä on saatu piirroksia ja karttoja, joita ei ollut aikaisemmin saatavilla, sen tarinaversioissa on kuvauksia, jotka ovat yksityiskohtaisempia kuin myöhemmissä julkaisuissa kertomuksissa, ja se sisältää enemmän nimiä monille paikoille. Tähän uudistettuun laitokseen on otettu myös mukaan ehdotuksia lukijoilta. Kartastoa ei ole pyritty mitenkään yhdenmukaistamaan muista kuin Tolkienin omista lähteistä peräisin olevien karttojen, piirrosten ja kirjoitusten kanssa.

Varhaisempien aikojen maita kuvaavat kartat, etenkin ne, jotka sisältyvät sarjan neljänteen osaan (*The Shaping of Middle-earth*), olivat erityisen suureksi avuksi koko Ardan uudelleen kartoittamisessa. Alkuperäisessä kartastossa maailmankartat perustuivat yksinomaan kirjoitetun tekstin analysointiin.

The History -sarjan *Tarua Sormusten herrasta* käsittelevät osat olivat tärkeitä muun muassa siten, että niiden avulla voitiin yhdistää piirroksia ja karttoja oikeisiin tekstiversioihin. Tämä tieto selvensi oitis, miksi jotkin luonnokset, jotka olivat olleet tarjolla Marquette-yliopiston arkistossa kartaston alkuperäislaitoksen kirjoittamisen ja suunnittelun aikaan, erosivat joiltakin osin julkaistuista kuvauksista, etenkin mitä tulee Rautapihaan, Dunhargiin ja Minas Tirithiin.

Vaikka Christopher Tolkien toteaakin, että *Taru Sormusten herrasta* luotiin »aalloissa»⁴ (kirjailija kirjoitti jonkin osan tarinasta ja siirtyi sitten kirjassa monta lukua taaksepäin), lukijan huomio kiinnittyy usein pikemminkin samankaltaisuuksiin kuin eroavuuksiin – vaikka viimeksi mainittuja onkin kiehtovampi analysoida! Olisi ollut houkuttelevaa seurata Tolkienin visioiden kehitystä eri vaiheissa, mutta niistä kiinnostuneet täytyy ohjata perehtymään *The Historyyn*. Sama pätee niihin moniin muutoksiin, joita on tehty kulkureitteihin ja aikajanoihin. »Vuosien kirja» pysyi auktoriteettina, mitä tulee Sormuksen saattueen vaiheisiin ja esiakoihin.⁵

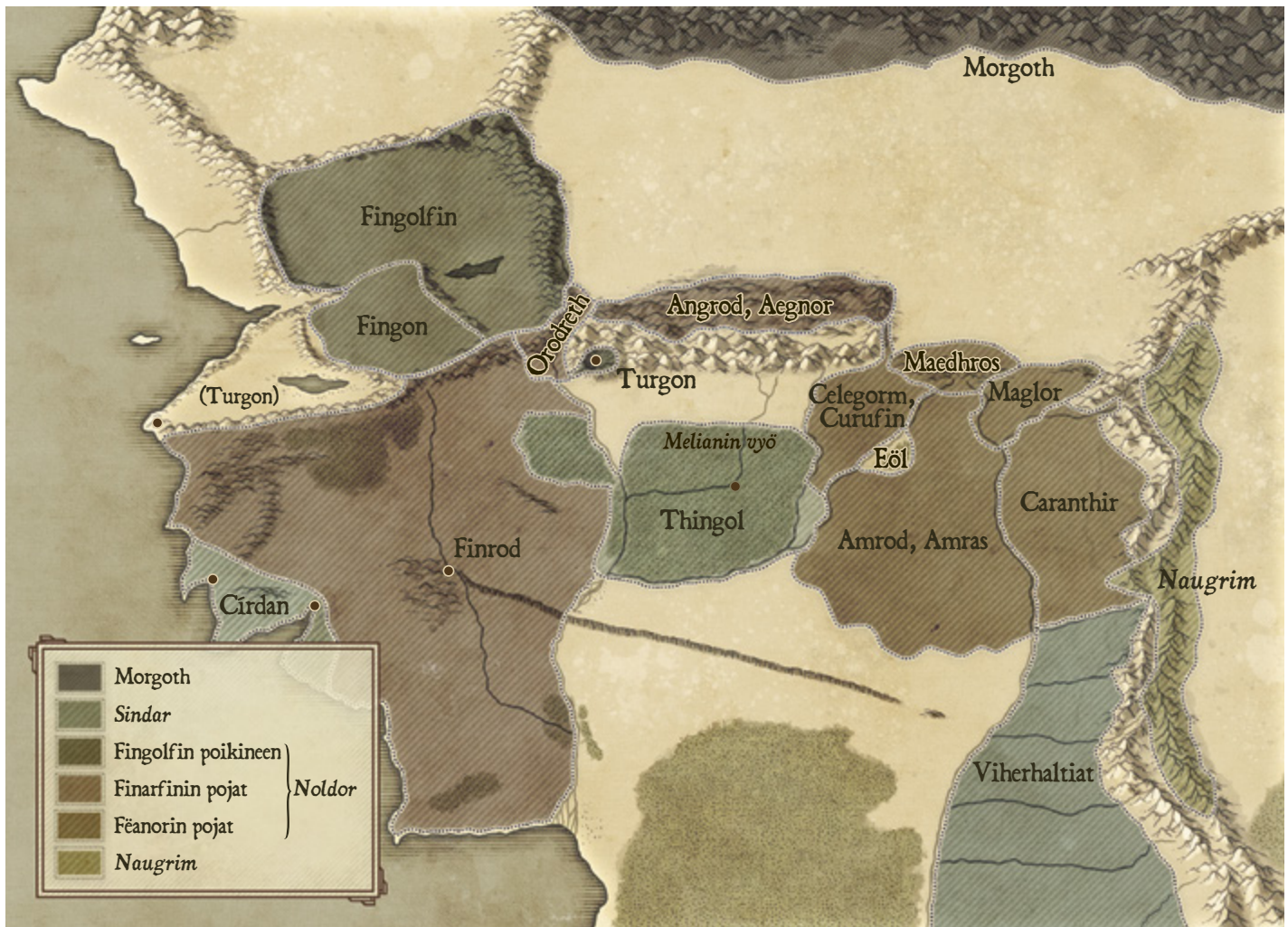

NOLDORIN PAKO – Lisäkartta: ALQUALONDË

NOLDORIN PAKO

FĒANOR OLII MANWĒN KÄSKYSTÄ Taniquetililla,¹ kun Melkor ja Ungoliant sammuttivat Puiden valon, hyökkäsivät Formenosiin, veivät Silmarilit ja surmasivat Fëanorin isän Finwën. Sen jälkeen kun *valar* pyysivät Fëanorilta Silmarileja, hänen suuttumuksensa yltyi, hän rikkoi karkotustuomiotaan vastaan ja palasi Tirioniin. Velipuoltensa vastaväitteistä huolimatta hän taivutti tahtonsa kaikki paitsi yhden kymmenyksen *noldorista*, ja niinpä *noldor* lähtivät hätäisten valmistelujen jälkeen marssimaan pohjoiseen. Fëanorin sotajoukko meni edeltä, jäljessä tuli sitä suurempi Fingolfinin joukko, ja viimeisenä kulki Finarfin.² Matka pohjoiseen oli pitkä ja kauhea, ja sen tuolla puolen oli Suuri meri, joten Fëanor taivutteli *teleriä* lähtemään mukaansa tai ainakin lainaamaan suuria laivojaan. Kun tämä ei onnistunut, hän odotti kunnes suurin osa hänen seuraajistaan oli saapunut ja johdatti heidät sitten satamaan ja ryhtyi miehittämään laivoja. *Teleri* ajoivat heidät kerta toisensa jälkeen takaisin, kunnes Fingon saapui Fingolfinin joukkojen kärjessä. Hänen väkensä liittyi taisteluun mukaan, ja lopulta *noldor* voittivat laivat haltuunsa ja lähtivät purjehtimaan ennen kuin suurin osa Fingolfinin joukoista oli edes saapunut. Nämä joukot joutuivat etenemään hitaasti kivikkoista rantaa pitkin sillä välin, kun muut *noldor* soutivat rannikkoa myöten myrskyävällä merellä.³

Noldor matkasivat pitkään, ja sekä meri että maa olivat kauheita vihollisia. Kun he ylittivät Aramania kaukana pohjoisessa, heidät pysäytti luja ääni, joka ennusti Noldorin tuomion. Silloin Finarfin ja hänen seuraajansa, jotka olivat olleet alusta alkaen kaikkein haluttomimpia, palasivat Tirioniin; mutta useimmat muut jatkoivat. *Noldorin* joukot lähestyivät Helcaraxëä, ja kun ne kiistelivät mitä tietä mennä, Fëanorin väki hiipi laivoihin ja hylkäsi Fingolfinin. Purjehtijat etenivät itään ja etelään, nousivat maihin Losgarissa ja polttivat valkeat laivansa. Kun he kiipesivät itään ja saapuivat Hithlumiin, Mithrimin järven pohjoisrannalle,⁴ Angbandista hyökättiin heidän kimppuunsa ja Fëanor surmattiin.⁵ Fingolfinin joukko, joka oli vihastunut jäätyään hylätyksi, uskaltautui Jäärauman ahtojäihin. Kului kenties monta viikkoa ennen kuin joukko astui Keski-Maan kamaralle nousevan kuun myötä. Seitsemän päivän kuluttua siitä nousi aurinko juuri, kun Fingolfin oli marssimassa Mithrimiin.⁶ Hän jatkoi marssiaan aina Angbandin porteille asti, mutta hänen haasteeseensa ei vastattu. Hän palasi Mithrimin järvelle, ja jäljelle jääneet Fëanorin seuraajat vetäytyivät järven etelärannalle välttääkseen enemmän yhteenotot.⁷

VALTAKUNNAT

VALTAKUNNAT ENNEN SUURTA TAPPIOTA

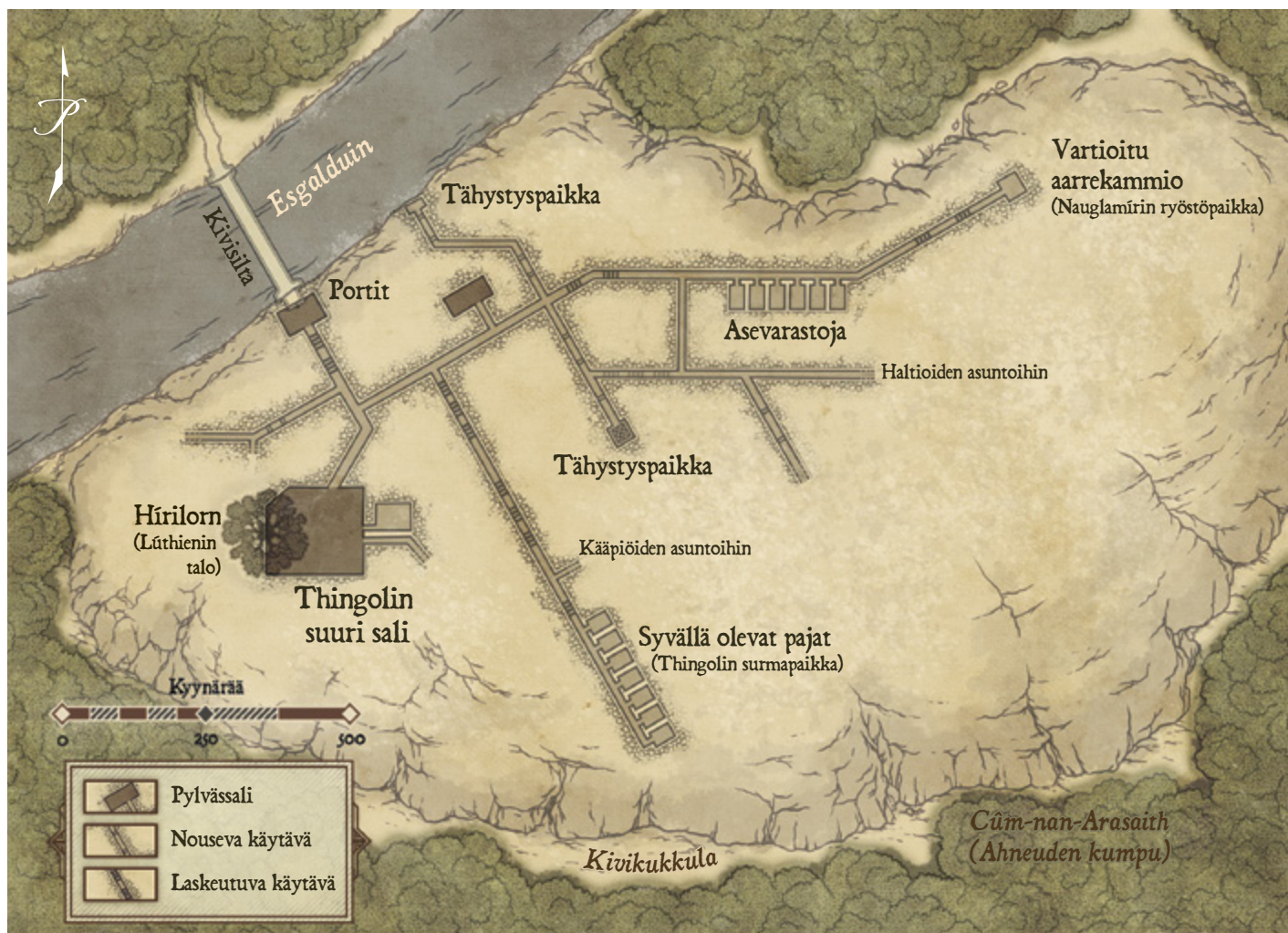
KUTEN KERROTTIIN, jotkut *teleristä* eivät lainkaan lähteneet Tämänpuoleiselta rannalta. He olivat hajaantuneet pitkin Beleriandia, mutta useimmat elivät jollakin näistä kolmesta seudusta: rannikolla asuivat Círdanin johtamat *falathrim*, Ossiriandissa olivat viherhaltiat, ja Doriathin vartioitua kuningaskuntaa asuttivat *sindar*, joka oli Elwën eli Thingolin sukukunta. Enimmät osat Thingolin kuningaskunnasta sijaitsivat Melianin vyön sisäpuolella;¹ nämä osat olivat Neldorethin metsä, Region ja palanen Nivrimiä, joka oli Sirionin länsipuolella sijaitseva rajaseutu. Vyön ulkopuolelle jäi harvemmin asutettu Brethil. Kaikki *teleri* alkoivat pitää Thingolia ajan myötä herranaan, joten heidät luetaan löyhästi *sindariin* kuuluviksi.

Kun *noldor* palasivat Länneestä, Thingol sääti: »Hithlumissa *noldorin* on lupa asua ja Dorthonionin ylängöillä, ja Doriathin itäpuolisilla mailla jotka ovat autiot ja asumattomat – – sillä minä olen Beleriandin herra.»² Niinpä *noldor* asettuivat noille seuduille – eivät vain siksi, että se oli Thingolin toive, vaan myös siksi, että näin he saattoivat piiritä pohjoisessa sijaitsevaa Morgothin valtakuntaa. Läntisten seutujen asuttajat olivat seuraavat: Hithlumissa *noldorin* Korkea kuningas Fingon, Hithlumiin kuuluvassa Dor-lóminissa hänen poikansa Fingon, ja Nevrastissa Turgon.³ Keskisillä seuduilla asuivat Finarfinin

pojat: Sirionin solassa Finrod ja Orodreth, pohjoisessa Dorthonionissa Angrod ja Aegnor.⁴ Idässä vartioivat Fëanorin seitsemän poikaa: Aglonin solassa ja sen takaisessa Himladissa olivat Celegorm ja Curufin, Himringin vaaralla oli Maedhros,⁵ Maglorin aukon toisella puolen ja Gelionin haarojen välisellä maalla oli Maglor⁶ ja Reririn vuorella ja Gelionin takaisessa Thargelionissa oli Caranthir.⁷ Vain Amrod ja Amras asettuivat asumaan puskurivyöhykkeen takana, Himringin eteläpuolisilla avoimilla mailla.⁸

Viisikymmentä vuotta sen jälkeen, kun nämä maat oli asutettu, Ulmo puhui Turgonille ja Finrodille unessa ja vihjasi kätkeytyksen kuningaskuntien rakentamisesta.⁹ Finrod kaivoi Nargothrondin kammiot, ja lopulta hänen herruutensa tunnustettiin kaikkialla Sirionin länsipuolella. Turgon saattoi loppuun Gondolinin rakennustyön vuonna 104.¹⁰ Sen jälkeen kun hän oli siirtänyt kansansa sinne, Nevrast jäi autioksi.

Kaikki nämä valtakunnat kestivät vuoteen 455 saakka, jolloin Pitkä rauha ja Angbandin piiritys päättyivät. Sitä seuranneina viitenäkymmenenä vuotena valtakunnat kukistettiin yksi kerrallaan ja haltiat työnnettiin merenrantaan saakka.¹¹

MENEGROTH

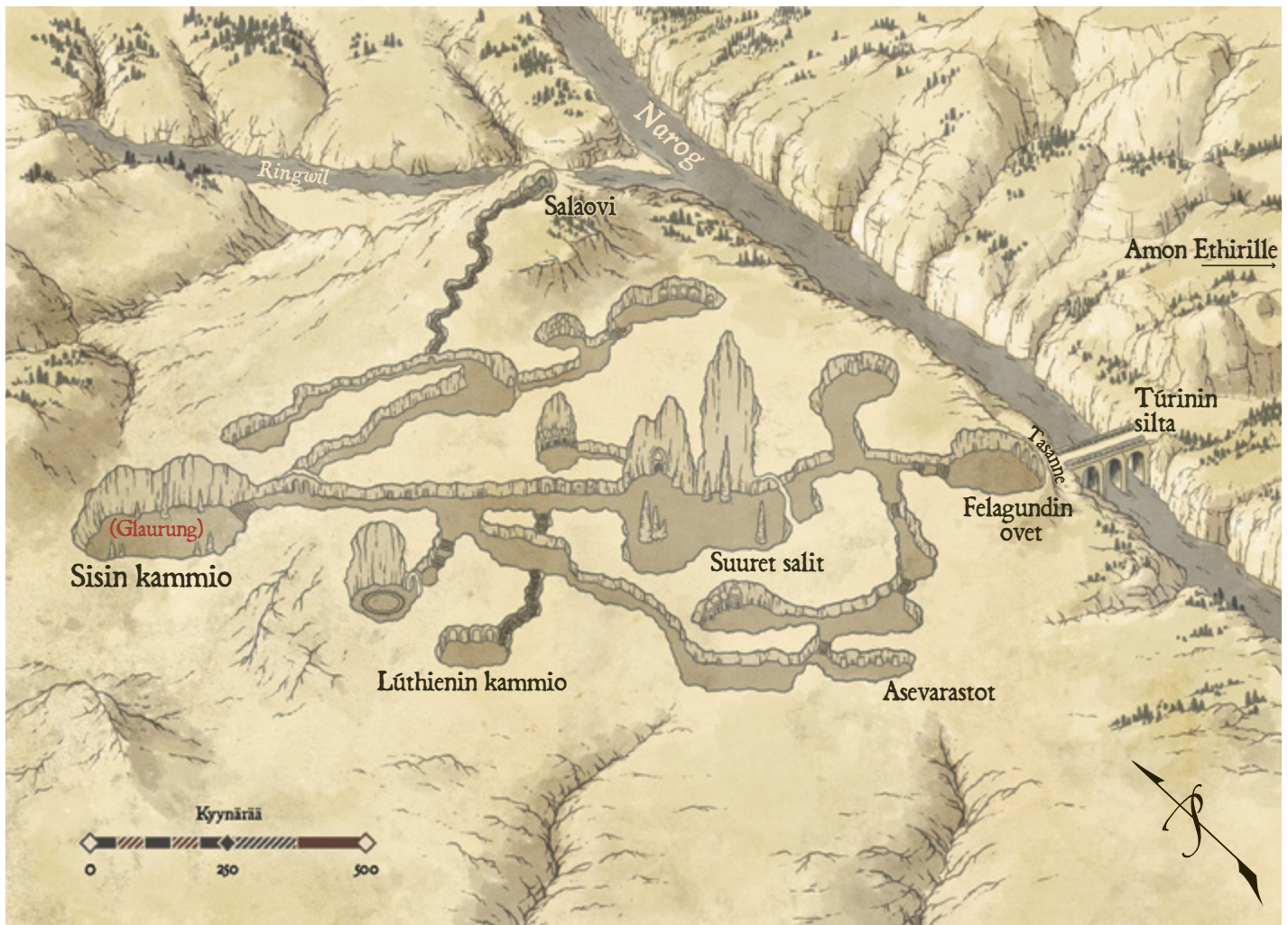
MENEGROTH, TUHANNEN LUOLAA

BELEGOSTIN KÄÄPIÖT KAIVOIVAT Menegrothin luolat Esgalduinin vieressä olevaan kalliokukkulaan Thingolia ja Meliania varten.¹ Ei ole kuitenkaan varmaan, louhittiinko luolat umpikalliosta vai oliko siellä ennestään käytäviä, joita vain levennettiin. Jos kyse oli jälkimmäisestä, luolajärjestelmän rakentamiseen olisi tarvittu oikeanlaista peruskalliota (sellaista kuin esiintyi Nargothrondissa) – mutta Menegroth sijaitsi kaukana Andramin pohjoispuolella. Tämän vuoksi on syytä olettaa, että kyse ei ollut suurista luonnonluolista vaan etupäässä käsin louhituista. Sellaiset tuntuvat ensi kädeltä epätodennäköisiltä, mutta täytyy ottaa huomioon Khazad-dûm, kääpiöiden kaivostaidon huipentuma. Sen rinnalla mikä tahansa tuntuu mahdolliselta!

Menegrothin kivikukkulan on täytynyt sijaita aivan Esgalduinin rannassa, sillä luolien porteista voitiin kulkea vain ylittämällä kivinen silta.² Porttien lähellä kasvoi valtava pyökki, Hirilorn, jonka juuristo muodosti valtaistuinsalin katon. Sen oksien varaan rakennettiin talo, jonka oli tarkoitus estää Lúthienia pakenemasta ja lähtemästä auttamaan Bereniä.³ Pyökki oli tähän tarkoitukseen mainio valinta, koska pyökkien oksisto alkaa usein vasta puolesta rungosta.⁴ Suurimpien yksilöiden rungon halkaisija on puolisoitoista metriä, ja latvuksen halkaisija voi olla jopa kaksikymmentä kertaa pitempi.⁵

Yhden neliövirstan alueelle olisi mahtunut lukemattomia huoneita ja käytäviä (paljon enemmän kuin tässä on esitetty), etenkin jos ne olisi kaivettu usealle maanalaiselle tasolle, kuten Menegrothissa epäilemättä tehtiin. Luolista annettiin kuitenkin vain vähän yksityiskohtaista tietoa. Lukemattomista suurista »saleista ja kammioista»⁶ mainittiin erikseen vain kolme paikkaa: (1) Thingolin suuri sali, jonne Beren saapui valtaistuimen eteen,⁷ (2) syväällä olevat pajat, joissa *naugrim* surmasivat Thingolin⁸ ja (3) vartioitu aarekammio, jonka edessä Mablung kaatui, kun kääpiöt palasivat hakemaan Nauglamíria.⁹

Kahdesti Menegrothin luolat olivat taistelukenttänä. Molemmilla kerroilla syynä oli yritys viedä Nauglamír-käädyt ja niihin kiinnitetty Silmaril. Noin vuonna 505¹⁰ kääpiöt palasivat kostamaan sukunsa puolesta, niiden jotka olivat kaatuneet kun Thingol surmattiin. He onnistuivat ryöstämään käädyt, mutta ne saatiin myöhemmin takaisin.¹¹ Neljä vuotta tämän jälkeen Fëanorin seitsemän poikaa, jotka pitivät yhä kiinni kirostusta valastaan, toteuttivat Toisen sukusurman, kun he taistelivat Dioria vastaan ja tappoivat hänet. He eivät kuitenkaan saaneet sitä mitä hakivat, sillä Elwing pakeni Menegrothista kansansa jäänteiden kanssa, ja heidän mukanaan meni Silmaril.¹²

NARGOTHROND

NARGOTHROND

U LMO VIHJASI TURGONILLE JA FINRODILLE unessa, että kummankin heistä tulisi rakentaa itselleen kätkeyty linnoitus. Pian tämän jälkeen Finrod vieraili Thingolin luona ja innoittui rakentamaan Menegrothin kaltaisen linnoituksen. Hän sai tietää Narogjoen rantaluolista ja aloitti rakennustyön.¹ Luolat sijaitsivat Ringwîlin ja Narogin yhtymäkohdan lounaispuolella, missä nuo joet uursivat aukon Andramin selkään. Andramin Pitkä muuri oli selvästikin liukoista kiveä, todennäköisimmin kalkkikiveä.² Tällainen kivimuodostuma ja Narogin kaltainen syvään uurtunut joki olisivat yhdessä luoneet ihanteelliset olosuhteet luolien syntymiselle.³ Vähäkääpiöt olivat löytäneet nämä luolat ennen *noldorin* paluuta ja avartaneet niitä,⁴ ja he kutsuivat niitä nimellä Nulukkidín.⁵ Finrod pestasi Sini-vuorten kääpiöt jatkamaan avartamistyötä. Niin suuri oli käsillä oleva työ, että kääpiöt antoivat Finrodille nimeksi »Felagund», 'Luolien louhija'.⁶

Kertomus ei vaadi lukijalta kuin että hän osaa kuvitella monimutkaisen luolaverkoston, sellaisen kuin Carlsbad Cavernsin luolat New Mexicossa tai Mammoth Cave Kentuckyssä.⁷ Tällaisessa verkostossa olisi ollut runsaasti erikokoisia ja erimuotoisia huoneita, se olisi riittänyt kätkemään suuren valtakunnan asukasmäärän kokonaan, ja avartamisen myötä siellä olisi ollut

käytäviä, joita pitkin lohikäärmeikin olisi mahtunut kulkemaan. Nargothrondissa oli useita asevarastoina käytettyjä huoneita,⁸ suuria saleja, joissa Finrod, Celegorm ja Curufin puhuivat kansalle,⁹ pieni ja syvällä sijaitseva kammio, johon Lúthien vietiin, salainen uloskäynti, jonka kautta Lúthien pakeni Huanin kanssa,¹⁰ ja suuri sisempi sali, jonne Glaurung kokosi kultaisen vuoteensa.¹¹

Tolkien kuvasi Nargothrondin sisäänkäyntiä kolmessa eri piirroksessa; kahdessa niistä näkyy kolme ovea, kolmannessa vain yksi.¹² Kirjoituksissa puhutaan aina monikossa Felagundin ovista,¹³ joten tässä kartassa ovia on kolme. Ovien edessä oli tasanne, joka oli niin leveä, että Glaurung mahtui makaamaan sen päällä sillä välin, kun vankeja vietiin pois.¹⁴ Sieltä Glaurung näki selvästi puolen peninkulman päähän Amon Ethirille, kohtalokkaalle paikalle, jossa Nienor lankesi lohikäärmeen lumoukseen.¹⁵ Tasanteen alapuolella oli jyrkkä kallioseinä, joka kohosi suoraan Narogin koskesta. Alkujaan haltiat jouduivat aina kulkemaan kaksikymmentäviisi virstaa pohjoiseen ylittääkseen joen,¹⁶ mutta kun Túrin saapui Nargothrondiin vuonna 487,¹⁷ hän taivutteli Orodrethin rakentamaan mahtavan sillan. Koska sitä ei voitu nostaa pystyyn kulun estämiseksi, se koitui Nargothrondin tuhoksi.

MUSTAINMAA

Enedwaith

TÄYDELLINEN KARTTAKIRJA J. R. R. TOLKIENIN TARUMAILMAAN

Karen Wynn Fonstadin *Keski-Maan kartasto* on korvaamaton opas kaikille *Hobitin*, *Tarun Sormusten herrasta* ja *Silmarillionin* lukijoille. Teos luotaa kattavasti koko Tolkienin tarinoiden maailman esiajoilta aina kolmannelle ajalle Bilbon, Frodon ja Sormuksen saattueen matkoihin asti.

Toistasataa värillistä karttaa ja kaaviota kuvaa yksityiskohtaisesti kirjojen tapahtumapaikkoja ja henkilöiden kulkemia reittejä. Kaupunkikarttojen, rakennusten pohjapiirrosten ja taistelulenttien tapahtumien ohella teoksessa on teemakarttoja pinnanmuodoista, ilmastosta, kasvillisuudesta, väestöstä ja kielistä Keski-Maan historian eri aikoina.

Löydä tiesi J. R. R. Tolkienin myyttisen maailman jokaiseen kolkkaan, niin Keski-Maahan kuin Lännen Kuolemattomille maillekin!

Karen Wynn Fonstad (1945–2005) oli yhdysvaltalainen maantieteilijä ja kartografi. Arvostetun ja ainutlaatuisen *Keski-Maan kartastonsa* lisäksi Fonstad on tehnyt karttakirjoja myös mm. Anne McCaffreyn ja Stephen R. Donaldsonin fantasiamaailmoista. Nyt suomeksi ensimmäistä kertaa ilmestyvän *Keski-Maan kartaston* kuvituksen on uudistanut upeasti ranskalainen **Stéphane Arson**.

Belfalasin lahti

www.wsoy.fi

40.02

ISBN 978-951-0-52364-3